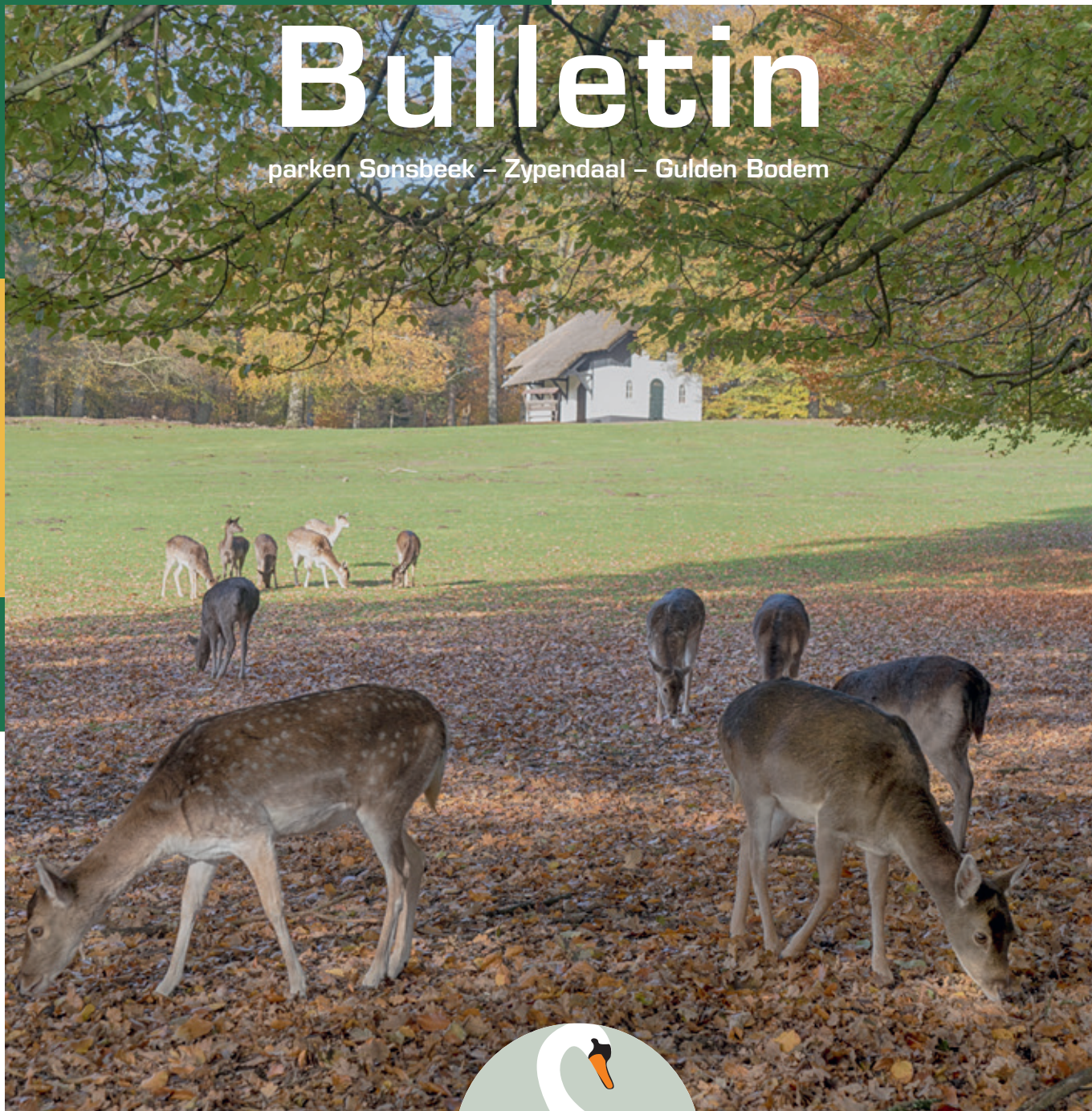

Bulletin

parken Sonsbeek – Zypendaal – Gulden Bodem

Vrienden
van
Sonsbeek

De Vereniging van Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem wil een klankbord zijn voor de bezoekers van de monumentale parken en voor de eigenaar van de parken, de gemeente Arnhem. Het doel van de Vereniging is mee te werken aan de instandhouding en verfraaiing van de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem.

De contributie per lid bedraagt per jaar voor particulieren € 15,00, voor verenigingen € 35 en voor bedrijven € 50; Bankrekeningnummer: NL30 ABNA 0406 333 505 ten name van Vrienden van Sonsbeek. CANBI: de Vereniging is door de fiscus erkend als Culturele Algemeen Nut Beogende Instelling, waardoor giften die volgens de regels van de Belastingdienst worden gedaan voor fiscale aftrek met de factor 1,25 mogen worden vermenigvuldigd.

Dagelijks bestuur

Voorzitter: Margreet van Gastel (voorzitter@sonsbeek.nl)
Secretaris: Frank van den Elshout (secretariaat@sonsbeek.nl)
Penningmeester/ledenadministratie: Henk Eenink (penningmeester@sonsbeek.nl – tel: 0642855475).
Leden: Niels van der Graaff, Dirk van Uitert, Sanne Blok, Koos de Vos
Adviseurs: Huig Velders, juridisch adviseur, Jan Floor, beheerder parken gemeente.

Aanmelding nieuwe leden

Vereniging Vrienden van Sonsbeek: info@sonsbeek.nl of telefonisch bij penningmeester.
Postadres: Molenplaats Sonsbeek, Zijpendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem, tel: 0264450660

Website

www.sonsbeek.nl

Molenplaats

Bij het bezoekerscentrum Molenplaats Sonsbeek valt van alles te leren en ontdekken over het groen in de stad en het belang ervan. Het is een ideaal beginpunt voor een kennismaking met de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Er is informatie te vinden in de vorm van boekjes, plattegronden en kaarten over de natuur in en om de stad. Vanaf deze locatie worden activiteiten georganiseerd met betrekking tot het landschap en de cultuurhistorie. Ook is er informatie over gezondheid en klimaatbestendigheid.

Zie www.natuurcentrumarnhem.nl/locaties/molenplaats-sonsbeek

In dit nummer

Voorpagina: Tumult over het idee om het hertenkamp een andere bestemming te geven.

3 Bericht van de voorzitter: Margreet van Gastel belicht het standpunt van het bestuur van VvS over diverse al dan niet in het nieuws verschenen onderdelen van de nieuwe Parkenvisie.

3 Schouwgroep: Simon Klingen beschrijft op welke wijze de Schouwgroep betrokken is bij de totstandkoming van de nieuwe Parkenvisie en hoe de Schouwgroep zich verhoudt tot De Vrienden van Sonsbeek

4 Programmareeks Groen Arnhem Live: De eerste goed bezochte bijeenkomst op 17 november jl. had als thema de wolf: hoe gaan we ermee om en wat betekent de terugkeer van de wolf voor de relatie met onze leefomgeving?

5 Enkele heikele punten uit de Parkenvisie belicht: Er is nogal wat reuring ontstaan over het Hertenkamp dat weg zou moeten, een Parkweg die afgesloten gaat worden en het 'Feestaardvarken' dat neerstrijkt in het Sonsbeekpark!

6/7 Kunst in de parken: Is er voldoende kunst in de parken aanwezig of kan er nog veel bij? Deze vraag wordt in de nieuwe Parkenvisie gesteld. Onze fotograaf Rinus Baak maakte de foto's en de lay-out is bedacht door Rosa Poelmans.

8/9 Schandaal op Sonsbeek: In zijn tweede artikel over verzwegen feiten uit de geschiedenis van Sonsbeek gaat Ad Habets in op de handel en wandel van Willem, de laatste Van Heeckeren-eigenaar.

10 Herfstwandeling: Gabriëlle Zeevenhooven wandelt met parkwachter Jan Floor door het bos waar de bladeren vallen en paddenstoelen en zwammen om aandacht vragen.

10 Wie ontmoet Sonsbeek: Deze keer heeft onze fotograaf Rinus Baak een toevallige ontmoeting met de cellist van Introdans die in het park zijn lichaam topfit houdt.

11 Albert en Sonsbeek: Ieder kwartaal schrijft Albert zijn column. De ophanden zijnde commotie over het hertenkamp biedt voldoende stof tot nadenken.

Achterpagina: De vogeltrek is deze keer het -vergezochte maar vooral ook interessante onderwerp. Koos Dansen reisde af naar Frankrijk en verhaalt over de kraanvogel.

Aan dit nummer werkten mee:

Sanne Blok, Koos Dansen, Margreet van Gastel, Ad Habets, Simon Klingen, Albert Van Der Weide, Gabriëlle Zeevenhooven

Bericht van de voorzitter

Het is goed om te zien dat de VvS steeds vaker benaderd wordt om bij nieuwe ontwikkelingen gevraagd en ongevraagd te adviseren. Ook nemen we zelf het initiatief en zien dat dit gewaardeerd wordt. Ik wil een paar onderwerpen noemen.

Uiteraard de op handen zijnde Beheersvisie over Sonsbeek, Zijpendaal en Gulden Bodem. Het is niet zo dat de VvS volstaat met hier zijn we voor of tegen. We benoemen wel graag de dilemma's en meten het aan onze visie.

Zo zou bij afsluiting van de Parkweg een probleem kunnen ontstaan met de bereikbaarheid tussen Arnhem-West en Ziekenhuis Rijnstate. Ook vragen we ons af of de Parkweg echt zo gevaarlijk is als benoemd wordt in het plan. Feit is wel dat aan beide uiteinden gevaarlijke

kruispunten zijn. Onoverzichtelijk en zeker ook voor fietsers. Die dilemma's geven we graag mee.

Graag dragen we ook nieuwe ideeën aan. Zou een doolhof niet een welkome aanvulling kunnen zijn in Gulden Bodem? Het is inmiddels opgenomen in het concept-plan.

Of de mogelijke komst van het aardvarken. Wordt er rekening gehouden met de zichtlijnen in het (Rijks-) monumentale park? Wat betekent het voor de aantrekkingskracht met name als het donker is? Strookt het met het eigen gemeentelijk beleid om geen kunstwerken toe te voegen zonder dat er één verwijderd wordt? En dan leggen we het weer langs onze eigen visie vastgesteld tijdens de ALV. Strookt het met het aspect economie: nee, aspect ecologie:

nee, aspect erfgoed: nee, alleen het aspect energie kan met ja beantwoord worden. Kinderen krijgen er immers energie van.

Een enkele keer zijn we heel duidelijk en dat was bij het behoud van het Hertenkamp. Een burgerinitiatief hebben we dan ook van harte ondersteund. Het Hertenkamp is een stukje Arnhemse mores dat al decennia bij de stad hoort als onderdeel van het Rijksmonument Sonsbeek. En dat behoort te blijven!

Zo spannen we ons in om steeds de dialoog op gang te houden en er voor te zorgen dat generaties na ons ook kunnen blijven genieten van een uniek park! Net als wij nu.

*Namens het bestuur,
Margreet van Gastel, voorzitter*

Schouwgroep en De Vrienden

Ieder een eigen rol in de parken

Voor de parken is een nieuwe visie in de maak. De gemeente heeft voor dat plan een bureau voor landschapsarchitectuur ingeschakeld. Het bureau heeft aan veel betrokken groeperingen de concepten voorgelegd, waaronder De Vrienden van Sonsbeek. Ook de Schouwgroep speelt een rol in de planvorming

Bij het opstellen van een Visie voor de parken in 1994 is een groep geformeerd om mee te denken. Die groep is na afloop blijven bestaan en kreeg de naam de Schouwgroep. Naast verschillende gemeentelijke diensten praten daarin ook externe deskundigen op het gebied van cultuurhistorie, landschapsarchitectuur, en bos- en natuurbeheer

mee. Ook vertegenwoordigers van IVN, KNNV en de horeca in de parken maken deel uit van de groep. De Vrienden van Sonsbeek zijn met drie mensen vertegenwoordigd.

De Schouwgroep maakt tweemaal per jaar een ronde door het park, waarbij kritisch en constructief gekeken wordt naar vorderingen en voornemens ten aanzien van het beheer van de parken. Binnen de Schouwgroep zijn de persoonlijke opvattingen van de leden minder van belang; het gaat om het uitwisselen van kennis en ideeën. Vaak is er over onderwerpen consensus die tot adviezen en aanbevelingen leidt, soms ook niet.

De groep heeft wel invloed op de besluitvorming, zo bleek de afgelopen

jaren. De Schouwgroep beslist niet: de groep heeft geen formele status en heeft geen macht, ze kan niets afdwingen.

Voor de Vrienden ligt dat anders. Zij kunnen een zelfstandig standpunt in nemen, bijvoorbeeld over de toekomst van het hertenkamp. In de Schouwgroep worden bij dergelijke onderwerpen alle voors en tegens naast elkaar gezet om zo de gemeente een verstandige keuze te laten maken. Schouwgroep en De Vrienden, ieder een eigen rol; de gemeente is eigenaar van de parken en neemt de besluiten.

*Simon Kligen
voorzitter Schouwgroep*

Succesvolle aftrap programmareeks Groen Arnhem LIVE

in bezoekerscentrum Molenplaats Sonsbeek

Arnhem is een groene stad. Groen houdt onze stad leefbaar, aantrekkelijk en gezond. Groen is er om te koesteren. Met de nieuwe programmareeks 'Groen Arnhem LIVE' willen Groen Arnhem en Natuurcentrum Arnhem inwoners informeren, inspireren én activeren om onze groene stad te omarmen. Met mooie initiatieven, aansprekende sprekers, creatieve dialogen en adviezen hoe zelf bij te dragen aan een duurzame stad. Op 17 november is de programmareeks afgetrapt met een informatieve bijeenkomst over de terugkeer van de wolf.

De wolf

Dat dit onderwerp leeft was te zien aan de opkomst, circa 80 geïnteresseerden kwamen naar Molenplaats Sonsbeek om te luisteren naar hoofdsprekers Martin Drenthen en Glenn Lelieveld. Martin Drenthen is universitair hoofddocent en milieufilosoof, Glenn Lelieveld is projectleider roofdieren bij de Zoogdiervereniging en coördinator van het Wolvenmeldpunt. Samen gingen zij in op vragen als: 'met welke uitdagingen worden wij geconfronteerd sinds de terugkeer van de wolf en wat zegt dit over onze relatie met onze leefomgeving?'

Mensen beschermen natuurgebieden zodat bedreigde planten- en diersoorten daar kunnen overleven, maar het gebied daarbuiten beschouwen we doorgaans als exclusief van ons mensen. Ook het huidige faunabeheer gaat ervan uit dat een strikte scheiding tussen natuur en cultuurlandschap veel problemen kan oplossen. Maar wolven kleuren graag buiten de lijntjes, en negeren het onderscheid tussen cultuur en natuur dat voor

mensen zo belangrijk is. Zij claimen een plek in het landschap dat wij tot voor kort als ons eigen exclusieve domein beschouwden. Om conflict-arm te kunnen samenleven met wilde dieren zoals de wolf moeten mensen zich er niet alleen van bewust zijn dat ze het landschap delen met de wolf, maar ook beseffen hoe wij voortdurend, vaak zonder het te beseffen, communiceren met andere soorten waarmee we het landschap delen.

Beide sprekers benadrukten het belang van kennis over de wolf en een beter begrip van hoe het dier denkt en doet. Die kennis hebben we nodig om te kunnen samenleven met de wolf, zoals we dat ook doen met andere mensen en dieren. Daar waar mensen meer last van de dieren hebben, is het goed begripvol en solidair te zijn door bijvoorbeeld ondersteuning te bieden bij het nemen van beschermende maatregelen.

Bezoekers gaven aan de lezingen als zeer informatief, genuanceerd en waardevol te beschouwen en gingen na de borrel enthousiast naar huis. Sommigen gaven zelfs aan wel als vrijwilliger te willen helpen bij het

plaatsen van wolf-werende hekken, op plekken waar dat nodig is.

Programmareeks Groen Arnhem LIVE

In de programmareeks van vijf bijeenkomsten per jaar komen diverse thema's aangaande natuur en duurzaamheid aan bod. Per avond staat steeds een ander actueel thema centraal, maar wel met éénzelfde doel: wat kunnen we samen doen om de groene ambities van onze stad te realiseren? De avonden worden gehouden in bezoekerscentrum Molenplaats Sonsbeek. Het inhoudelijke programma van de reeks komt tot stand in samenspraak met de programmaraad, bestaande uit vijf ervaren en gepassioneerde groene Arnhemmers: Jeroen Glissenaar, Gini Manting, Henk Oost, Yvon Schuler en Phebe Kloos. De eerstvolgende editie van Groen Arnhem LIVE is op donderdagavond 30 maart, met als thema 'Afwalwater'. Wil je op de hoogte blijven van de programmareeks via een nieuwsbrief, stuur dan een mail naar info@groenarnhem.nl

Tekst: Suzanne Blok

Foto: Suzanne Reuling

Enkele heikele punten in de nieuwe Parkenvisie belicht

De nieuwe Parkenvisie begint zo langzamerhand duidelijk vorm te krijgen. De 90% versie is gepresenteerd en becommentarieerd en in december worden de puntjes op de i gezet. De Parkenvisie wordt als beleidsstuk aan de raad voorgelegd en de verwachting is dat deze begin 2023 wordt aangenomen.

Nog voordat er door de politiek een uitspraak wordt gedaan, zijn er al heftige discussie punten in het nieuws gekomen:

Het Hertenkamp

In de Parkenvisie wordt de mogelijkheid aangedragen om het Hertenkamp te verwijderen en een nieuwe functie aan deze plek te geven. Zoals ooit het verwijderen van de midgetgolfbaan de herinrichting van de Steile Tuin mogelijk maakte. Het argument is dat het 'gevangen' houden van dieren die in het wild leven niet meer van deze tijd is. Deze grote open plek zou een meer eigentijdse invulling kunnen krijgen zoals een uitbreiding van de ligweide eventueel gecombineerd met een natuurweide.

In de inspraakrondes zijn door diverse groeperingen al kanttekeningen bij deze functie verandering gesteld. Een groep verontruste mensen heeft een petitie tegen het weghalen van het hertenkamp opgesteld.

Het belangrijkste argument is: blijf van ons erfgoed af! Veel bezoekers zoals (groot)ouders met (klein)kinderen genieten hier al jarenlang van. Daar staat tegenover dat bij nieuwe generaties die het park bevolken de ligweide bij de Stadsvilla razend populair is. Maar een doorn in het oog is de troep die deze picknickers achterlaten.

De Parkweg

In de Parkenvisie wordt voorgesteld om van de Parkweg, die een scheiding vormt tussen Sonsbeek en Zijpendaal, een weg voor uitsluitend fietsers te maken. De haaks hierop staande wandelverbindingen tussen Sonsbeek en Zijpendaal kunnen hiermee ook logischer en veiliger worden. Grote winst is ook dat de zichtlijn over het water van de grote vijver naar het Gouverneurshuisje niet vertroebeld wordt door heen en weer rijdende auto's. Brasserie de Boerderij met nabijgelegen parkeerplaats en het volkstuintencomplex blijven vanuit de Kluisweg

goed bereikbaar. Hetzelfde geldt voor de parkeerplaats bij boerderij de Teerplaats vanaf de Zijpendaalseweg. Voor de wijken Hoogkamp en Burgemeesterskwartier komen De Boerderij en ziekenhuis Rijnstate wat verder weg te liggen. Maar dat de ambulance om zou moeten rijden lijkt mij niet aan de orde, het brede fietspad is daarvoor prima geschikt.

Het Feestaardvarken

In de Parkenvisie wordt voorgesteld om het gebied tussen de Molenplaats en het Watermuseum een bescheiden rol te laten spelen voor activiteiten in het park en meer natuur en verbetering van de waterberging op deze plek. Er is geopperd dat dit een mooie plek zou kunnen zijn voor het Feestaardvarken dat midden in de stad zo goed functioneerde maar het veld moest ruimen voor nieuwbouw. Overigens was vanaf het begin duidelijk dat het op die plek om een tijdelijk kunstwerk ging. Het uit losse onderdelen bestaande kunstwerk van Florentijn Hofman is dan ook uitermate geschikt om tijdelijk op vergelijkbare plekken te worden geplaatst; er zijn voldoende locaties in Arnhem (bv de Melkfabriek) voorhanden. Van deze wereldbekende Arnhemse kunstenaar zijn diverse werken te noemen. Beroemd is de uitvergroete gele badeend die rondobberde in diverse havens over de hele wereld en zich **daar** meet aan die omgeving. De Beehold, het immense uit metalen bijen opgebouwde beeld op de Floriade was **daar** een prachtig oriëntatiepunt. De plek bij het Watermuseum, waar veel mensen en kinderen komen is in die zin ook zeer geschikt. Maar op deze in oog springende plek in het landschapspark Sonsbeek met zijn prachtige doorzichten slaat het juist **daar** niet als een tang op een

Paul Poelmans

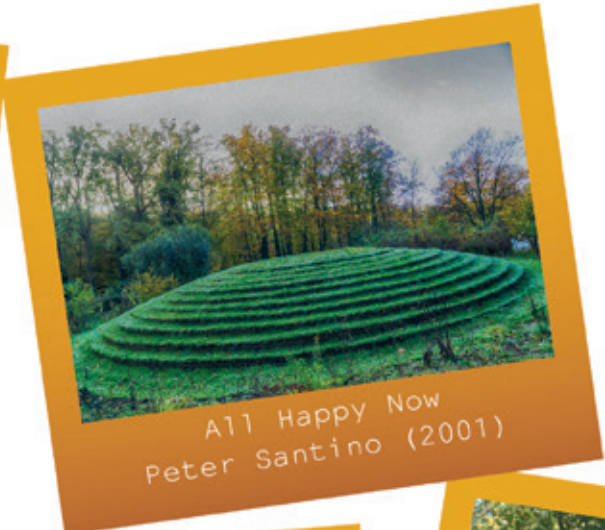
Offervaardigheid (1930)
Gijs Jacobs van den Hof

Citaat uit Parkenvisie

Wees voorzichtig met het toevoegen van permanente kunstwerken. Deze moeten voldoen aan aanvullende regels. Het kunstwerk moet dan opgaan en meedoen in het ruimtelijk spel van het park.

Alfredo de Kikkerkoning (2004)
Suzanne Willems

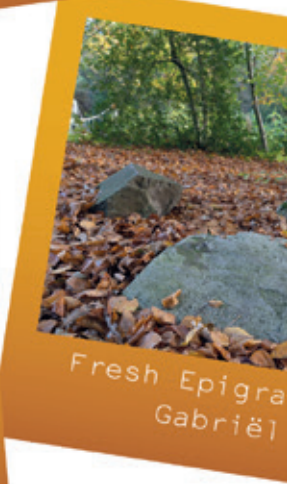
All Happy Now
Peter Santino (2001)

Hemels Geschenk (1999)
Hans Hovy

Onbekend

Fresh Epigra
Gabriël

Bakermat (2008)
Johan Creten

Amersrond (1999)
Adri Verhoeven

Paulus de Bos-
kabouter (2008)
Henk Evertzen

Lazy King (2008)
Alain Sechas

De leeuw van Sonsbeek (1990)
Ilse Zegers

Stones (2001)
Kuri

Monument (1986)
Sigurður Guðmundsson

Skies Captured (2001)
Henrietta Lehtonen

Schandaal op Sonsbeek

Willem van Heeckeren tussen Parijs en Klarendal

De negentiende eeuw geldt als de eeuw van de Romantiek, maar heel wat huwelijken waren allerm minst romantisch. Vooral in adellijke kringen speelde liefde vaak geen rol. Een huwelijk werd gearrangeerd en berustte op berekening door de familie van toekomstig bezit en status. Dat van Willem van Heeckeren van Enghuizen met zijn verre nicht Charlotte Alexandrine van Heeckeren van Molecaten was zo'n arrangement. Het koppelde deze jongste dochter van Jacob Anne van Heeckeren van Molecaten, rentmeester van Het Loo, aan de puissant rijke Sonsbeek-bewoner. Ook zijn andere dochter Fanny was met een rijke Arnhemmer getrouwd, de ondernemerszoon Jean Chrétien van Braam. Geen van beide huwelijken zou standhouden. Het Sonsbeek-huwelijk was in zoverre atypisch dat de man bij de voltrekking nog maar 19 jaar was en de vrouw 21. Destijds gold 23 jaar als de leeftijd waarop je meerderjarig werd. Trouwde je eerder dan had je daar toestemming voor nodig van ouders of voogd. Het huwelijk werd gesloten op 9 augustus 1877 en leverde een klein jaar later een dochter op, Marguerite. Daar bleef het bij, qua nageslacht.

Parijs

April 1881 vertrok Willem naar Parijs als onbezoldigd attaché bij het Nederlands Gezantschap. Een kwalificatie die hem toegang bood tot een diplomatieke functie had hij niet. Daarvoor moest je een doctorsgraad in de Staatswetenschappen hebben behaald. Maar op voordracht van een Gezant ter plaatse kon de minister van Buitenlandse Zaken een jongeman toestaan een jaartje mee te draaien aan het Gezantschap. Willem moet een kruiwagen hebben gehad. Behalve zijn naam bracht hij niet veel

mee. Hij sprak goed Frans en was een behendig ruiter. Een loopbaan in de diplomatie zat er sowieso niet in door gebrek aan opleiding. Dus waarom ging hij naar Parijs? Werd hij gestuurd en door wie dan? Probeerde zijn voogd hem op de rand van meerderjarigheid nog op het spoor van een maatschappelijke carrière te zetten? Ging hij alleen of samen met zijn gezin naar Parijs? Wilde hij uit de ban van zijn huwelijk breken? Zulke vragen rijzen onwillekeurig in het licht van wat volgde. Van Heeckeren maakte zijn jaar in Parijs niet vol en keerde in februari 1882 terug in Nederland. Hij zat niet stil, want nog dat zelfde jaar verstrikte hij zich te Arnhem in een zedenschandaal.

Klarendal

Op 24 april 1883 kwam de zaak voor de rechtbank. Uit de gerechtelijke stukken blijkt dat hij met een koppelaarster uit Klarendal had afgesproken dat zij hem op afroep meisjes zou brengen, 'zo mogelijk maagden, terwijl elk meisje slechts hoogstens

tweemaal mogt worden gebracht'. De koppelaarster en haar broer brachten de meisjes na het invallen van de duisternis via de Apeldoornseweg, die toen nog onbebouwd was, tot aan de rand van het bos van Sonsbeek waar zij haar aan Willem overdroegen. De ontucht was gepleegd in de laatste maanden van 1882, vermoedelijk in het bos boven de karpervijver. De zaak kwam toevallig aan het licht tijdens het onderzoek naar een andere zaak, waarbij een vrouw haar twee minderjarige dochters aanbood. Ook dit speelde in Klarendal. De sekskopers waren onderofficieren. De vrouw kreeg vier jaar gevangenisstraf en werd ontzet uit het ouderlijk gezag. De militairen getuigden tegen haar maar gingen zelf vrijuit. Van Heeckeren's zaak was omvangrijker en van meer gewicht omdat er zo veel jonge en bovendien nieuwe meisjes bij betrokken waren.

Reglementering of verbod

Beide zaken speelden zich af in het groeiende clandestiene prostitutie circuit. Arnhem had toen vijf

legale bordelen en 14 thuiswerksters. De vrouwen moesten zich tweewekelijks melden voor visitatie door een gemeentearts. Kwamen ze niet uit zichzelf dan werden ze door de politie gedwongen. Dit prostitutieregiem was overgebleven uit de Franse tijd, vooral met het oog op de gezondheid van militairen. Bijna alle gemeenten hadden reglementen die bordelen onder politieel en medisch toezicht stelden. In de tweede helft van de eeuw rees daartegen steeds breder verzet. Prostitutie was moreel verwerpelijk en diende niet te worden gereglementeerd maar verboden. De mannen werden aangesproken op hun schandelijk gedrag. In 1879 was de Nederlandse Vereniging tegen de Prostitutie opgericht met de welbespraakte dominee Hendrik Pierson als voorzitter. De club had een brede basis, maakte deel uit van een internationale beweging en deed regelmatig van zich spreken. Was het toeval dat op de dag dat van Heeckeren voorkwam Pierson in het Arnhemse Nutsgebouw een voordracht hield over 'Het geheim der Christelijke philanthropie op het gebied der redding van gevallen vrouwen'?

Eigen terrein

Het was in dit klimaat van toenemend misprijzen dat sekskopers uitweken naar geheime rendez-vous huizen teneinde herkenning te voorkomen. Vrouwen die genoeg hadden van de vernederende visitaties door artsen gingen eveneens ondergronds. Ook van Heeckeren zocht zijn heil buiten het legale circuit. Hij hoefde er niet voor de straat op. Zijn rijkdom stelde hem in staat zijn seksuele verlangens geheel op eigen terrein te doen bevredigen. Door een veelvoud van het normale tarief te bieden kon hij zodanige eisen aan de vrouwen stellen dat het risico van een geslachtsziekte minimaal was. De zeven vrouwen die de Officier van Justitie Nahuijs als getuigen opvoerde, waren ten tijde van de ontucht 16 tot 20 jaar, dat wil zeggen jonger dan 21, de leeftijdsgrens voor strafbaarstelling. De jeugdige leeftijd was voor de strafzaak essentieel. Toch legde de officier hem niet de ontucht ten laste, maar het aanzetten ertoe, in juridische termen 'het zich (in vereniging met anderen) tegen de zeden vergrijpen met zijn werk te maken om de

ongebondenheid of onzedelijkheid van meisjes beneden de ouderdom van 21 jaren op te wekken, te bevorderen en behulpzaam te zijn', kortgezegd: (medeplichtigheid aan) koppelarij. Nahuijs redeneerde dat er sprake was geweest van een leveringscontract. Zo schreef hij: 'Telkens weér andere (...) die cynische eisch in één woord maakte de persoonlijkheid van baron van Heeckeren zoo bijzonder gevaarlijk voor de algemeene moraliteit'. Nahuijs had voorzien dat de rechtbank van Heeckeren zou vrijspreken als hem ontucht met minderjarigen ten laste werd gelegd. In het nieuwe Wetboek van Strafrecht, dat klaar lag maar nog niet in werking was getreden, was namelijk de leeftijdsgrens voor strafbaarstelling al verlaagd naar 16 jaar. De koppelaarster kreeg twee jaar gevangenisstraf, haar broer een half jaar en Van Heeckeren een half jaar cellulair, dat wil zeggen in eenzame opsluiting. Van Heeckeren ging in beroep.

De rechtbank moge hem dan technisch voor medeplichtigheid aan koppelarij hebben veroordeeld, het publiek verachtte hem om zijn liederlijk gedrag. Van Heeckeren stond moreel in zijn hemd. De hele stad had het erover maar de Arnhemsche Courant toonde in de zaak geen interesse. Het vonnis kreeg een korte vermelding in de rubriek Rechtszaken en dat was alles. De liberale krant was vooral ook een deftige krant. Zedenzaken hoorden daar niet in thuis.

Van Heeckeren ging in beroep maar het Gerechtshof Arnhem bekrachtigde het vonnis en dat deed op 3 december 1883 ook de Hoge Raad. Van Heeckeren wachtte de gevolgen niet af en maakte zich uit de voeten. Hij deed wat ook andere rijke veroordeelden wel deden. Hij week uit naar het buitenland om zijn straf te ontlopen. Hij bracht de Kerstdagen door in Parijs, mogelijk in Menton, waar zijn vroegere voogd Werner van Pallandt des winters verbleef. Hij zou hem nog hard nodig hebben.

Bos boven de karpervijver. Foto: Ad Habets

Ad Habets

Wie ontmoet Sonsbeek?

We zien hier een man aan het sporten bij kasteel Zypendaal met een trui waarop Introdans staat geschreven. Mooi dat iemand zijn conditie als danser op peil houdt in het groen van onze parken. Hij blijkt Tai Chi oefeningen te doen. Als leek oogt het meer op een meditatiemoment dan op een vechtsport. Ik raak in gesprek met Detmar Leertouwer en wat blijkt: hij is geen danser maar de cellist van Introdans en heeft op de meest uiteenlopende plaatsen gespeeld: van kastelen, binnenplaatsen tot grote muzieksalen. Prachtig om het vuur in zijn ogen te zien als hij hierover vertelt.

Hij vraagt me om in dit artikel een link te plaatsen naar een site waaruit zijn liefde voor muziek in kastelen blijkt: bit.ly/Download_Bach1
We zullen hier toch niet te maken hebben met een Bach reïncarnatie!
Een week later zoeft hij mij in een felle sprint voorbij onderaan de Belvédère. Prachtig, een topcellist die 'top'sport' bedrijft in onze parken! Vooral in de Coronatijd heeft hij veel gesport in Zypendaal en Sonsbeek en ik hoop hem nog vaak tegen te komen in de Arnhemse topparken.

Foto en tekst: Rinus Baak

Herfstwandeling

Wandelen met de parkwachter in park Sonsbeek

10

Het is november als Jan Floor, parkwachter van de gemeente Arnhem, zich meldt voor de herfstwandeling in het Park Sonsbeek. Tijd om te kijken hoe het park erbij ligt in dit seizoen, tijd om de nieuwe plannen te bespreken en tijd voor paddenstoelen want de herfst is natuurlijk bij uitstek het paddenstoelen seizoen.

De wandeling begint aan de Tellegenlaan, één van de lanen uit het originele ontwerp van het park, omzoomd met groene beuken. De eerste grote laanbeuk heeft een kring van grote bruinige paddenstoelen rond zijn voet.

Dit is de honingzwam, een parasiet die zich hecht op de wortels van de boom en hem onder de grond wegvreet. Na de eerste boom blijkt bijna iedere boom langs de laan aangetast te zijn. Floor: "De beuk houdt van nature van een vochtig klimaat. De droge zomers van tegenwoordig daar lijden beuken onder. Zeker als die bomen langs een veelgebruikt verhard pad staan, waardoor de wortels minder water kunnen vinden. En wanneer een boom minder vitaal is kan de paddenstoel zijn werk gaan doen. Namelijk het opruimen van aangetast hout."

Wat in het bos ligt, blijft in het bos

De volgende stop is bij een grote eik. Hier bevindt zich een groep grote roestbruine paddenstoelen met een leerachtig uiterlijk op de wortels van de boom. Dit is de biefstukzwam, ook een parasiet. Floor: "Ook deze eik is op termijn ten dode opgeschreven. Die gaat óf omvallen óf we vellen hem als hij een gevaar vormt voor de veiligheid. Tegenwoordig doen wij

aan natuur-volgend beheer. Dus wij ruimen het dode hout niet meer op. Wat in het bos ligt, blijft in het bos. Het moet er natuurlijk uitzien."

Netwerk onder de grond

Het mycelium, de schimmeldraden van de paddenstoel, vormt de onzichtbare verbinding van groei en verval in het hele park. Iedere omgevallen boom die in het park blijft liggen wordt door een passende paddenstoel aan- en opgevreten. Jan Floor wijst de tondelzwam aan, een soort bruine zwam, die vroeger werd gebruikt om vuur mee te maken. En op een enorme omgevallen dennenboom groeit warempel een maaltje oesterzwammen, ook een parasiet maar wel een eetbare. Toch nog iets te oogsten uit het stadspark. Opkomst en verval is het stille verhaal van de herfst in het park.

Foto en tekst: Gabriëlle Zeevenhooven

Het hertenkamp en de ligweide

Albert & Sonsbeek

In opdracht van de Gemeente Arnhem maakte het in Amsterdam gevestigde bedrijf 'Strootman Landschapsarchitecten' een nieuwe ontwikkelvisie voor de parken Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Tot schrik van velen doen ze daarin een voorstel om het hertenkamp in Sonsbeek, dat al honderd jaar bestaat, te veranderen in een extra 'ligweide'. Piet Helders startte als reactie hierop een petitie juist voor het behoud van het huidige hertenkamp. Op 11 november 2022 las ik dat 7500 Arnhemmers de petitie hebben ondertekend. De verantwoordelijk wethouder van de Gemeente Arnhem, Marco van der Wel, gaat nog een beslissing hieromtrent nemen. Hoe dan ook ik wil mijn standpunt hierover duidelijk maken omdat ik dat belangrijk vind.

Mijn korte leven als hert

In 2017, het jaar dat ik me verdiepte in Sonsbeek ('Albert&Sonsbeek' zie: albertsonsbeek.nl) liet ik me een groot deel van een etmaal opsluiten in het hertenkamp van het Park Sonsbeek. Ik wilde ervaren wat de herten van achter het hek zien en hoe ze hun gegeven ruimte en faciliteiten gebruiken met het doel om voor RTV-Connect een TV item over mijn verblijf te maken. De herten bleven onrustig op afstand toen ik op hun territorium was en ze waren niet aaibaar. Ik knoopte gesprekjes aan met mensen die aan de andere kant van het hek op een bank zaten over hun ervaringen met het hertenkamp. Ze zagen me niet aan voor een hert.

In het kamp of in de vrije natuur

Naar menselijke maatstaven hebben de herten het goed en comfortabel in het park. Ze hebben geen natuurlijke vijanden en voldoende dagelijks voedsel. Een stal waar ze in kunnen schuilen tegen wind, regen en zon. Ze hebben een enorm open terrein waarover ze naar eigen believen

kunnen beschikken en zijn voor de bezoekers van het park altijd zichtbaar. Het ijzeren hek om het kamp geeft hen een duidelijk territorium. Als tegenprestatie wordt van de herten niet meer verwacht dan er te 'zijn'. De herten zijn voor de bezoekers van Sonsbeek een gratis attractie waar men kan genieten van de schoonheid van de dieren. Dat is zeker het geval op zondagen als het mooi weer is en kinderen en volwassenen oud brood aan de herten kunnen voeren. De keus om in het kamp te blijven of om in de vrije natuur te leven hebben de herten echter niet.

Het punt

De herten zijn er in eerste instantie voor het plezier van de bezoekers

van Sonsbeek en niet andersom. Mijn pleidooi is om geheel in de geest van de tijd, waarin bezinning op de grote vragen des levens die betrekking hebben op de inrichting van de leefomgeving, Tijd en ruimte te nemen om een degelijk en toch een avontuurlijke ontwikkelvisie voor dit deel van het park te maken. Om het op een innovatieve manier mens- en diervriendelijk, toekomst gericht, duurzaam en in balans met de geschiedenis te maken. Daar is inzicht, kennis en een scherpe geest voor nodig. Het is slim, zelfs noodzakelijk om voor deze onderneming deskundigen en pro-actieve belangstellenden te betrekken.

Albert Van Der Weide

Kraanvogels boven Sonsbeek

Begin november genoten wij aan het Lac du Der, 550 km ten zuiden van Arnhem, van tienduizenden kraanvogels, die zich prima lieten zien en met hun doordringende "kruu – kruu" geroep nog beter horen. Zij komen met enkele tussenstops van hun Scandinavische broedgebieden. Een deel blijft daar vooral in zachte winters hangen, de meeste trekken verder naar Zuidwest-Frankrijk en Spanje, om dan rond 1 maart weer terug te vliegen. Later keek ik op waarneming.nl hoe vaak en hoeveel kraanvogels boven Arnhem en omgeving worden gemeld. Omdat ik nog geen vogelsoort voor deze rubriek had, kwam ik op het idee ook gericht op Sonsbeek te zoeken. Hier vond ik vijf waarnemingen,

waarvan eentje met foto. Dat was op 24 februari 2014, nota bene van mijn oud Geldersch Landschap-collega Maurice de Graaf. Op mijn miltje antwoordt hij: "Ik liep tegen achten via de Zijpendaalseweg van het station naar mijn werk en hoorde de kraanvogels ter hoogte van Sonsbeek. Ze vlogen in oostelijke richting. In het warme eerste zonlicht leken het wel flamingo's. Ik telde er 52. Gelukkig had ik mijn camera met zoomlens net op tijd uit mijn rugzak om een paar foto's te maken." Een van die foto's ziet u hier. Meer over deze soort in de digitale vogelgids op vogelbescherming.nl

*Foto: Maurice de Graaf
Tekst: Koos Dansen*

Colofon

Het Bulletin VVS is een uitgave van de Vrienden van Sonsbeek, Zypendaal en Gulden Bodem. Het Bulletin verschijnt vier keer per jaar.

Het wordt gratis toegestuurd aan de leden van de Vereniging Vrienden van Sonsbeek.

ISSN 1567-1054.
Oplage 600 stuks.

Redactie:

Paul Poelmans,
p.poelmans@poelmansreesink.nl
Rinus Baak,
rinus.baak54@gmail.com

Vormgeving:

Coco Bookmedia

Druk:

Wilco BV

Verschenen nummers
vindt u op de website
www.sonsbeek.nl

Retour afzender/adreswijziging

Mogelijk is de adressering niet juist. Wilt u in dat geval zo vriendelijk zijn om hieronder de juiste gegevens in te vullen en het blad 'retour afzender' of deze strook in een enveloppe terug te sturen naar: Vrienden van Sonsbeek, Zypendaalseweg 24a, 6814 CL Arnhem.

Het correcte adres is:

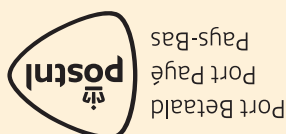
Naam:

Straat:

Postcode:

Plaats:

Reden retourzending:

Port Betaald
Port Payé
Pays-Bas